

NOGMAALS INTERMEDIALITEIT

Sarah Bay-Cheng; Chiel Kattenbelt, Andy Lavender & Robin Nelson (eds.), *Mapping Intermediality in Performance*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2010, 304 p. (ISBN: 978-90-8964-255-5)

Mapping Intermediality in Performance is de opvolger van het pionierswerk *Intermediality in Theatre and Performance* uit 2006, geredigeerd door Freda Chaple en Chiel Kattenbelt (Zie Documenta 2007, nr. 1). Het nieuwe boek vond zijn oorsprong tijdens bijeenkomsten van de Intermediality in Theatre and Performance-werkgroep van de International Federation for Theatre Research (IFTR) te Erlangen (oktober 2006) en Montreal (mei 2007). Vrijwel onmiddellijk na de oorspronkelijke publicatie waren verschillende groepsleden reeds begonnen met een kritische reflectie over mogelijke strategieën om het bereik en de resonantie van hun toch baanbrekende samenwerking te vergroten. Dit was zonder twijfel een belangrijke – en juiste – beslissing, want daar waar sommige van de meer theoretisch georiënteerde hoofdstukken daadwerkelijk pionierswerk verrichtten in het conceptualiseren van de bijzondere relevantie van intermedialiteit voor de performancekunsten, kon men tegelijk niet om de opvatting heen dat de veelheid aan nieuwe termen die het boek aanbracht weinig gebaat was bij het vrij losse amalgaam van beschrijvende case studies dat volgde op de inleidende hoofdstukken.

Daarnaast werd de groep al snel slachtoffer van het eigen succes omdat steeds meer onderzoekers overtuigd raakten van het belang van dergelijke perspectieven en methodologieën, waardoor de oorspronkelijk redelijk beperkte werkgroep plots uitgroeide tot een breed collectief dat er prat op kon gaan vrijwel alle aspecten van de hedendaagse theater- en performancestudies te beheersen. Dit liet hen toe de rijkdom van hun gezamenlijke expertise in de praktijk om te zetten door een aangepaste inleiding tot het intermedialiteitsconcept te ontwikkelen waarin ze zouden pogen dit “territory which is under development” (9) in kaart te brengen. Dat zoiets een redactioneel huzarenstukje zou worden was van bij het begin duidelijk, en werkte voor enkelen wellicht ook ontmoedigend. Hoe dan ook, Philip Auslanders ‘endorsement’ op de achterflap dat “reading this book is like surfing the web” in de zin dat “it not only maps intermediality in performance” maar effectief ook “exemplifies it” komt feitelijk dichterbij de realiteit dan voor dergelijke marketingspeak meestal het geval is. Zich goed bewust van het feit dat het positionaalsprincipe zelf problematisch is in een oefening waarbij men *netwerken* in kaart wil brengen, rechtvaardigen de redacteurs de structurele layout van het boek door te verwijzen naar informatiesocioloog Manuel Castells en diens bemerking

dat “a network has no center, just nodes” (op. cit. 9). *Mapping Intermediality in Performance* is georganiseerd rond vijf zogenoemde “Portals” – Performativity and Corporeal Literacy, Modes of Experience, Time and Space, Digital Culture and Posthumanism, Networking en uiteindelijk Pedagogic Praxis. Deze ‘portals’ worden op hun beurt opgebouwd doorheen sequenties van enkele theoretische artikelen, gevolgd door een “Node” aan terminologische verduidelijkingen, en afgesloten door een cluster van verwante “Instances” of meer toegepaste case studies. Misschien betekent dit dat, net zoals bij het internet, de browser ‘interface’ die de redacteurs op die manier aanbieden onvermijdelijk faalt in het weergeven van de rizomatische eigenschappen van haar onderwerp op elk mogelijk niveau van *gewaarwording*, omdat deze simpelweg aangebracht wordt via het ouderwetse ‘lineaire’ medium van de gedrukte tekst. Dit is echter, zoals Auslander terecht opmerkte, van ondergeschikt belang omdat het boek op uitzonderlijke manier erin slaagt de *geest* ervan te vatten. En het feit dat de redacteurs dit klaarspeelden in een werk dat naadloos 40 verschillende bijdragen van 30 verschillende onderzoekers en kunstenaars met mekaar verbindt bewijst andermaal hun onwaarschijnlijke conceptuele controle over het materiaal.

Het wordt nog indrukwekkender, want het inleidende hoofdstuk van Robin Nelson grijpt expliciet terug naar de illustere voorganger uit 2006 door het door Lars Elleströms recent geconstrueerde ‘Model for Understanding Intermedial Relations’ (2010) te verbinden met Chiel Kattenbelts conceptualisering aldaar van live theater als een ‘hypermediaal’ gegeven dat “stages other mediums” (op. cit. 13) met als doel “to set the scene” voor een interpretatieve ervaring waar op analoge wijze de relaties tussen de verschillende componenten uiteindelijk zouden moeten doorschemeren als een simpele kwestie van perceptie en interpretatie. Verschillend, echter, is een meer doorgedreven focus op digitale cultuur en haar implicaties voor de ‘performance studies’ in hun breedste zin – daarbij nog verder bijdragend tot de structurerende metafoer van het boek. Als de interrelatie en adaptatie van verscheidene materiële betekenisdragers van representatie en reproductie (zie Jensen op. cit. 16) benadrukt de benadering van intermedialiteit vanuit het perspectief van de performancekunsten de specifieke capaciteit van digitale media om data in de tegenwoordige tijd te manipuleren. En doordat de ‘sequel’ de draad oppikt waar *Intermediality in Theatre and Performance* vier jaar geleden ophield krijgt men hier eerder concrete strategieën en situaties voorgeschoteld daar waar het ‘origineel’ amper meer concreets te bieden had dan enkele extatische variaties op het concept ‘in-betweenness.’ Meer nog, net het feit dat dergelijk vluchtig begrip – ondanks haar “digital turn” – nog steeds een materiële basis handhaaft wordt in dit nieuwe boek met bijzonder veel zin voor nuance benadrukt doorheen de beslissing van de redacteurs om ‘Corporeal Literacy’ te selecteren als allereerste ‘Portal.’ Want uiteindelijk, zoals bevestigd

door Chiel Kattenbelt in een herwerking van zijn bijdrage van 2006, zijn abstracte betekenisgeving en concrete ervaringen nog steeds op stevige wijze “imbricated within each other in the contemporary performative culture” (29).

Op gelijkaardige wijze worden in het Portal ‘Space and Time’ cases en configuraties uitgewerkt waarin het basisbegrip ‘live theater’ zich gaandeweg ontwikkelt tot een meer integratief gegeven. Of om het met de woorden van Brigit Wiens te zeggen, hypermedia (zie ook Kattenbelt’s bijdrage hierboven) “have to be examined not only in terms of their semiotic and phenomenological characteristics, but also in terms of their technological ramifications and culture-specific usage” (96). ‘In-betweenness’ als een kwestie van “productive interrelation” (123), als het ware. Net daarom is de inleiding tot de ‘Digital Culture’ en ‘Posthumanism’-Portals ook zo treffend, omdat hierin gestipuleerd wordt dat dergelijk fundamentele concepten – die vaak echter beschouwd worden als begin of einde van een filosofische periode – tegelijkertijd stichtend zijn en deel uitmaken van een continuüm. Anders gesteld, deze begrippen zijn bij machte onze interpretatie van het heden te wijzigen door terug te grijpen naar het verleden. Want zoals Andy Lavender het benadrukt, of ze nu gemedieerd worden op analoge dan wel digitale wijze, de verbindingsmechanismen die de intermediale *relatie* tot stand brengen zijn het product van een cultureel netwerk dat “fluid, not finite” (132) is. Zo ook voor Ralf Remshardt, die rechtstreeks de inherente tegenstrijdigheden aankaart van bepaalde hippe concepten door bovenal hun heuristisch potentieel als interpretatieve matrices die, vooral in plurimediale omgevingen, “reconfigure themselves as dynamic, interdependent parts of an emergent system” (135). Als er daarom al een besluit geformuleerd kan worden na het lezen van een boek dat enkel en alleen al door de eigen structuur veralgemeningen afwijst, en welk bovendien geconcipieerd is aan de hand van begrippen die radicaal in conflict gaan met het eerder alledaagse gegeven van het ‘in kaart brengen,’ moet het zijn dat ogenschijnlijk complexe concepten ons helpen de zaken duidelijker voor te stellen – op voorwaarde natuurlijk dat deze voorgesteld worden in een representatieve omgeving. Het mag daarom geen verrassing heten dat *Mapping Intermediality in Performance*, per slot van rekening toch een essaybundel op de ‘cutting-edge’ van de hedendaagse cultuur, afsluit met een sectie getiteld ‘Archeological Glimpses’ en de bescheiden notie dat er, fundamenteel gezien, niets nieuws onder de zon is terwijl de vandaag alomtegenwoordige “epistemological euphoria” zo oud als het kritische denken zelf blijkt te zijn. Clemens Gruber heeft uiteindelijk de eer om de debatten af te ronden met een ‘old-school’ citaat van Edgar Allan Poe dat stelt dat “all beauty is analytic” (op. cit. 256). En net het feit dat dit boek analyses mogelijk maakt ondanks de onherleidbaarheid van het onderwerp maakt het tot een pracht van een *ervaring*.

Christophe COLLARD